

Vykypěl, Bohumil

[Linguistic typology. Editor Frans Plank. 2007, vol. 11, No. 1]

Linguistica Brunensia. 2009, vol. 57, iss. 1-2, pp. 271-273

ISBN 978-80-210-4891-1

ISSN 1803-7410 (print); ISSN 2336-4440 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/115098>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Skalička, V. 1963. Typologie a komparatistika. In: *Československé přednášky pro V. mezinárodní sjezd slavistů v Sofii*. Ed. B. Havránek et al. Praha, 41–45. – Reprint in Skalička 2004–06, II, 901–907.

Skalička, V. 2004–06. *Souborné dílo*. I–III. Ed. F. Čermák et al. Praha.

Vykypěl, B. 2006. *Essais zur Prager Typologie (mit einer Bibliographia typologica Pragensis)*. München.

Bohumil Vykypěl

Linguistic Typology, Volume 11–1, 2007. Editor: Frans Plank. Berlin – New York: Mouton de Gruyter 2007. IV + 306 s. ISSN 1430–0532. 55 euro

Jak se zdá, těší se slovo typologie v dnešní obecné jazykovědě značné oblibě. Bohužel je ale užíváno pro dost odlišné věci. První číslo předloňského ročníku časopisu *Linguistic Typology* se do této situace pokusilo vnést trochu světla a publikovalo 22 příspěvků variujících na otázku „Whither *Linguistic Typology – an und für sich* and in relation to other types of linguistic pursuits?“ Jakkoli je tento soubor zajímavý a hodný pozornosti zájemců o jazykovou typologii a podobné činnosti, přece jen je na škodu jeho přílišná jednostrannost: až na dvě výjimky (Lazard a Koptevskaja-Tamm et al.) reflektují všechny texty pouze americkou lingvistickou tradici. Částečně je to ovšem způsobeno tím, že sborník má vlastně dvě části: v první (14 textů) jsou odpovědi na otázky redakce *Linguistic Typology* týkající dnešního stavu typologických bádání a role tohoto časopisu v něm, druhá část (8 textů) obsahuje příspěvky z konference o stavu typologie v USA.

Vydavatel texty zřejmě seřadil tematicky, na což ovšem pro jejich značnou tematickou disparátnost lze soudit jen z faktu, že nejsou řazeny abecedně podle jmen autorů. Ve svém referátě tak texty vezmu také popořadě, jak byly otištěny.

Jae Jung Song (Dunedin, Nový Zéland) se zamýšlí nad praktickými otázkami současného typologického výzkumu, které jemu osobně přijdou jako nejnaléhavější, přičemž typologickým výzkumem rozumí srovnávání jazyků co do určitých jazykových jevů (*What or where can we do better? Some personal reflections on (the tenth anniversary of) Linguistic Typology*; s. 5–22). Ač se mi autor zdá příliš ponořen v jistých skupinových diskusích, je sympatické, že jako jedno z důležitých témat postuluje reprodukovatelnost typologických popisů. Pražského typologa jen trochu překvapí, že za novátorský pokládá požadavek zkoumat z typologického hlediska i jiné oblasti než morfologii a syntax.

Gilbert Lazard (Paříž) příhodně výtýká jednostrannost anglofonních (greenbergiánských) typologů a zejména pak časopisu *Linguistic Typology* (*Wider and deeper*; s. 23–26). K jeho otázce, proč většina amerických obecných jazykovědců více či méně ignoruje texty napsané v jiných jazycích než v angličtině, si neodpustím poznamenat, že mám z různých náznaků dojem, že je to bohužel proto, že v jiných jazycích prostě nejsou dostatečně schopni číst.

Edith A. Moravcsik (Milwaukee) se snaží ukázat, že mezi typologickými generalizacemi na jedné straně a pravidly formulovanými odděleně pro jednotlivé jazyky a jazykově teoretickými tvrzeními na druhé straně není tak zásadní rozdíl, jak se myslí, a že i typologické generalizace mají nejen deskriptivní, ale také explikativní potenci (*What is universal about typology?*; s. 27–41). V pražsko-strukturalistickém kontextu to jsou ovšem spíše samozřejmosti.

Frans Plank (Konstanz) dlouze řeší aporijní otázku po rozsahu, hranicích a podstatě jazykové různosti – sice se zajímavým historickým exkursem, ale víceméně bez zajímavé odpovědi (*Extent and limits of linguistic diversity as the remit of typology – but through constrains on WHAT is diversity limited?*; s. 43–68).

Michael Daniel (Moskva) se zabývá otázkou reprezentativnosti jazykových souborů, s nimiž greenbergiánští typologové pracují (*Representative sampling and typological explanation: A phe-*

nomenological lament; s. 69–78). Jeho příspěvek je pěkným příkladem, jak přílišný induktivismus může vést až k evolucionistickým spekulacím.

William Croft (Albuquerque, Nové Mexiko) předkládá svůj pohled na poslední desetiletí práce v typologii chápané jako hledání podstaty jazyka (*Typology and linguistic theory in the past decade: A personal view*; s. 79–91). Přivítat lze jednak jeho protest proti ztotožňování teoretické lingvistiky s generativismem v některých kruzích, jednak jeho důraz na intenzivnější budování teoretických aspektů funkcionalisticko-typologické jazykovědy. V druhém bodě bych americkým funkcionalistům snad doporučil, aby věnovali větší pozornost pražské škole (a ovšem naopak pražské škole bych doporučil věnovat větší pozornost americkým funkcionalistům).

Guglielmo Cinque (Benátky) se snažil na příkladu vztažných vedlejších vět ukázat možnosti spolupráce funkcionalistické a formalistické lingvistiky (*A note on linguistic theory and typology*; s. 93–106). Takové možnosti jistě existují, zaleží ovšem na tom, jaké funkcionalisty a jaké formalisty máme na mysli.

Juliette Blevins (Lipsko) ve svém příspěvku – jinak obsahově zajímavém – poněkud tautologicky ukazuje, že typologie chápaná jako srovnávání více jazyků je důležitá při hledání a vysvětlování fonologických struktur s častým výskytem (*The importance of typology in explaining recurrent sound patterns*; s. 107–113): jak jinak by se takové struktury měly objevovat a vykládat než srovnáváním jazyků?

Matthew Baerman a Greville G. Corbett (Guildford, Anglie) plédují pro to, aby v typologii jako hledání univerzálií byla větší pozornost věnována (formální) morfologii (*Linguistic Typology: Morphology*; s. 115–117). K tomu nelze než se přidat.

Martin Haspelmath (Lipsko) přichází s tvrzením, že apriorní mezijazykové kategorie neexistují, a píše o tom, jaké to má důsledky pro lingvistický popis a pro typologii (*Pre-established categories don't exist: Consequences for language description and typology*; s. 119–132). Přiznám se, že mi není zcela jasné, co vlastně autor požaduje. Jestliže jako podmínku pro uznání existence řečených kategorií klade to, aby se takové striktně definované kategorie vyskytovaly v empirické skutečnosti, pak lze s nominalisty poznamenat, že žádné pojmy v takovém smyslu neexistují, protože skutečnost je kontinuum organizované teorií (tzn. člověkem). Jinak ovšem patří Haspelmathův text – jak je to ostatně u něho obvyklé – k nejzajímavějším příspěvkům v recenzovaném sborníku.

Hned po Haspelmathově příspěvku přichází Frederick J. Newmeyer (Seattle) s tezí – jak očekává, kdo ho zná – v podstatě opačnou, totiž že typologický popis potřebuje mezijazykové kategorie (*Linguistic typology requires crosslinguistic formal categories*; s. 133–157). Ač by se podle poznámky výše mohlo zdát, že recenzent se tedy přiklání k Newmeyerovi, přece s ním nesouhlasí ve všem; na podrobnější vývody zde ale není místo. Každopádně platí, že jako Haspelmathův také Newmeyerův text jsou ty z recenzovaného svazku, které by si laskavý čtenář měl přečíst.

Hodný pozornosti je také společný text tří autorů: Maria Koptjevskaja-Tamm (Stockholm), Martine Vanhove (Villejuif, Francie) a Peter Koch (Tübingen) řeší dosud jen málo vyjasněnou problematiku lexikální typologie (*Typological approaches to lexical semantics*; s. 159–185).

Jiní tři autoři, Hilary Chappell (Paříž), Li Ming (Peking) a Alain Peyraube (Paříž), podávají užitečný přehled sinologických lingvistických témat řešených v posledních letech a relevantních pro obecnou jazykovědu a typologii (*Chinese linguistics and typology: the State of the art*; 187–211).

Dan I. Slobin (Berkeley) a Melissa Bowerman (Nijmegen) se zabývají průniky a možnostmi vzájemného obohacení mezi výzkumem dětské řeči (osvojování jazyka) a typologií jako zkoumáním jazykové různosti (*Interfaces between linguistic typology and child language research*; s. 213–226). Lze jim přisvědčit v tom, že pro empirickou jazykovědu jsou zajímavá každá „experimentální“ data, jakými je jsou i data přinášena zkoumáním dětské řeči.

Následuje společný úvodní text tří organizátorů výše zmíněné konference, jimiž byli Larry M. Hyman, Johanna Nichols a Lynn Nichols (*Typology in American Linguistics: An appraisal of the field*; 227–230); autoři si zde mimo jiné stěžují na malou komunikaci mezi formalistickými teoreti-

ky a funkcionalistickými typology v současné americké lingvistice. Jako výše v případě Cinquova textu platí i zde, že záleží především na tom, o jaké funkcionalisty a formalisty jde; někteří se prostě nedomluví a pokusy o „sblížení“ jsou ztrátou času.

Johanna Nichols (Berkeley) pak řeší zásadní otázku, co vlastně ta typologie je (*What, if anything, is typology?*; s. 231–238). Velmi sympatické při tom je, že klade důraz na něco jako selský rozum v lingvistice a na úsilí o hledání trvalých a nehermetických poznatků, silně kontrastující s celou onou nešťastnou generativistickou tradicí.

Balthasar Bickel (Lipsko) podobně zásadně pojednává o perspektivách typologie v 21. století (*Typology in the 21st century: Major current developments*; s. 239–251). Autor ve svém textu s téměř progresivistickým optimismem ohlašuje nový program typologie, ptající se po tom, co je kde proč. Skeptik si tu vzpomene na Skaličkova slova z šedesátých let překonaného 20. století, že ze slova typologie se stalo pouhé epiteton ornans pro srovnávání jazyků.

Robert D. Van Valin, Jr. (Düsseldorf a Buffalo) hledá odpověď na otázku, proč se typologii v USA věnuje menší pozornost než v Evropě (*Some thoughts on the reason for the lesser status of typology in the USA as opposed to Europe*; s. 253–257). Odhlédna od toho, že si nejsem až tak jist, zda jsou na tom typologická bádání v Evropě tak dobře (záleží na tom kde), přece lze souhlasit, že podobně jako jiné jednostrannosti americké lingvistiky i tuto mají na svědomí především Chomsky aspoň.

Lynn Nichols (Berkeley) řeší – teoreticky asi neřešitelnou – otázku, zda dát přednost šířce nebo hloubce typologických popisů, tj. šířce souborů zkoumaných jazyků nebo detailnosti deskripce popisovaných jevů (*Methodology and the empirical base of typology*; s. 259–264).

Larry M. Hyman (Berkeley) uvažuje o tom, proč ve fonologii je, jak se zdá, rozdíl mezi tzv. teoretickými a typologickými lingvisty menší než ve zkoumání syntaxe (*Where's phonology in typology*; s. 265–271). Recenzent by možná poznamenal, že je tomu tak proto, že fonologii na rozdíl od syntaxe, jak ji chápe Hyman, našťásti nevymyslel Chomsky.

Maria Polinsky a Robert Kluender (San Diego, Kalifornie) vyzývají ke skutečnému dialogu mezi formalisty (zde reduktivisticky míněni generativisté) a typology, ne jen deklaracím potřeby takového dialogu, a skicují pak hlavní témata, o kterých je třeba mluvit (*Linguistic typology and theory construction: Common challenges ahead*; s. 273–283). Je to jistě chvályhodné, ovšem jak poznamenáno výše, někdy je to jen ztráta času.

Mark C. Baker a Jim McCloskey (New Brunswick) přišli s podobně „smiřovací“ příspěvkem a snaží se ukázat styčné body teoretické morfosyntaxe a zkoumání jazykové diversity (*On the relationship of typology to theoretical syntax*; s. 285–296). Jakkoli jsou jejich vývody jistě poučné, přece jen by člověk uvítal větší informovanost i o jiných než jen z americké tradice vycházejících diskusích.

Konečně Joan Bresnan (Stanford) podobně hledá, co může být pro lingvistu zabývajícího se popisem jednotlivého jazyka užitečné ze zkoumání jazykové různosti (*A few lessons from typology*; s. 297–306).

Celkově bych ještě obecně dodal, že někteří příspěvatelé referovaného sborníku – jak se mi zdá – přespříliš podléhají představě, in nuce přítomné už u Greenberga, o jakési samovysvětlovací schopnosti jazyka, totiž že čím víc jazyků popíšeme, tím nám věci budou jasnější; čtenář Hjelmsleva a vůbec evropský strukturalista ale v tomto ohledu zůstává spíše skeptický. Nicméně zájemcům o dění v dnešní obecné jazykovědě toto číslo *Linguistic Typology* k opatrné pozornosti doporučuji.